

REPUBLIKA SLOVENIJA

MINISTRSTVO ZA
ŠOLSTVO IN ŠPORT

Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

ANDRAGOŠKI CENTER SLOVENIJE

Projekt ESS – **Razvoj pismenosti ter ugotavljanje
in priznavanje neformalnega učenja od 2009 do 2011**

Podprojekt – **Razvoj pismenosti**

Aktivnost: Evalvacija JV programov za razvoj pismenosti odraslih in PUM

Aktivnost: Evalvacija programov usposabljanja za strokovne delavce

NAČRT EVALVACIJE

EVALVACIJA JAVNO VELJAVNIH PROGRAMOV ZA RAZVOJ PISMENOSTI ODRASLIH IN PROGRAMOV ZA USPOSABLJANJE STROKOVNIH DELAVCEV

Avtorji:

Dr. Petra Javrh, Mag. Estera Možina, Manuel Kuran

ANDRAGOŠKI CENTER SLOVENIJE

Ljubljana, februar 2010

Projekt financirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo RS za šolstvo in šport. Projekt se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete »Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja« in prednostne usmeritve »Izboljševanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.«

PREDSTAVITEV

V okviru projekta Razvoj pismenosti ter ugotavljanje in priznavanje neformalnega učenja od 2009 do 2011 smo za podprojekt Razvoj pismenosti, za aktivnosti Evalvacija javno veljavnih programov za razvoj pismenosti in programa PUM ter Evalvacija programov usposabljanja za strokovne delavce, oblikovali ta načrt evalvacije.

Namen aktivnosti *Evalvacija javno veljavnih programov za razvoj pismenosti in programa PUM* ter *Evalvacija programov usposabljanja za strokovne delavce* je strokovna in znanstvena presoja doseganja ciljev in učinkov programov, namenjenih ranljivim skupinam odraslih. **Predmet evalvacije** so programi, ki se financirajo iz javnih sredstev in s katerimi uresničujemo cilje prvega prednostnega področja *Splošno izobraževanje in učenje odraslih* Resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih, ki jo je sprejela Vlada RS julija 2004. Evalvacija bo tekla z vidika posameznikov in programov ter z vidika doseganja strateških ciljev izobraževanja odraslih v Sloveniji ter smernic izobraževanja in usposabljanja odraslih Evropske unije. **Rezultati evalvacije** bodo vodili v prenovo javno veljavnih programov za odrasle ter posledično v uvajanje morebitnih programskih in sistemskih novosti. Gre za prvo nacionalno znanstveno presojo učinkov javno veljavnih programov za razvoj pismenosti odraslih v Sloveniji, odkar so bili razviti v sedanji obliki. Za javno veljavni programu PUM je že bila opravljena nacionalna evalvacija leta 2002.¹

Evalvacija javno veljavnih programov je element v razvoju programov izobraževanja in usposabljanja in daje razvijalcem programov informacijo o tem, ali izobraževalni programi zadovoljujejo izobraževalne potrebe ciljnih skupin in dosega s programom zastavljene cilje na ravni posameznika, programa in na ravni doseganja postavljenih strateških ciljev, pri čemer sta enako pomembna kvalitativni in kvantitativni zorni kot presoje. V okviru projekta so predvidene tri evalvacijske študije, ki naj bi načrtovalcem politike tudi odgovorile na vprašanja o kakovosti, učinkovitosti in ekonomičnosti izvajanja javno veljavnih izobraževalnih programov.

Evalvacija javno veljavnih programov za odrasle in programov za strokovne delavce se bo odvijala v več korakih, ki obsegajo pripravo načrta evalvacije (pričujoče besedilo), zbiranje podatkov v skladu z načrtom, obdelava in analiza zbranih podatkov ter pripravo zaključkov ter predlogov za prenovo programov. Načrt evalvacije obsega: temeljna izhodišča, opredelitev ciljev in vsebinskih področij evalvacije, raziskovalni model z raziskovalnimi vprašanji in instrumenti za zbiranje podatkov ter predvidene metode obdelave podatkov, časovni načrt izvedbe in predvidene rezultate. Načrt evalvacije je hkrati metodološko orodje in operativni načrt izvedbe projekta ter predstavlja podlago za vse nadaljnje korake pri izvedbi projekta. Projekt sofinancirata Evropski socialni sklad in Ministrstvo za šolstvo in šport. Izvajali ga bomo v letih 2009 in 2010.

Projektna skupina

¹ Istenič, S.A. in drugi (2003): Evalvacija socialno integracijske vloge programa Projektno učenje za mlajše odrasle. Filozofska fakulteta v Ljubljani, Ljubljana.

KAZALO

STRUKTURA NAČRTA	4
I. UVOD	5
II. TEMELJNA IZHODIŠČA.....	10
1. NOSILEC EVALVACIJE.....	10
2. ELEMENTI EVALVACIJE.....	11
2.1 Umestitev v vzgojno-izobraževalni sistem in namen evalvacije.....	11
2.2 Predmet in vsebinska področja evalvacije.....	12
2.3 Temeljna evalvacijska problematika, cilji in raziskovalna vprašanja	12
2.4 Subjekti evalvacije	15
2.5 Ravni evalvacije glede na subjekte in interesne skupine	16
3. NAČRTOVANE EVALVACIJSKE ŠTUDIJE.....	17
4. MEDNARODNO-PRIMERJALNA RAZSEŽNOST EVALVACIJE.....	17
III. VSEBINSKA PODROČJA EVALVACIJE	19
5. OPREDELITEV MODELA	19
6. VSEBINSKA PODROČJA EVALVACIJE.....	19
6.1 Kontekst	21
6.2 Opis programov in programov usposabljanj za učitelje/mentorje	21
6.3 Lastnosti ciljnih skupin udeležencev	21
6.4 Andragoški delavci (učitelji/mentorji)	21
6.5 Potrebe sedanjih udeležencev programov.....	22
6.6 Izvedbe, organizacija in vodenje programov	22
7. KRITERIJI PRESOJE IN KAZALNIKI UČINKOV	22
8. METODOLOŠKA IZHODIŠČA IN VIRI INFORMACIJ	23
8.1 Temeljni raziskovalni model.....	23
8.2 Izbira tipa evalvacije	25
8.3 Viri informacij	27
8.4 Raziskovane spremenljivke.....	27
8.5 Instrumenti in postopki za pridobivanje informacij	28
IV. ČASOVNI NAČRT PROJEKTA IN OPREDELITEV NALOG	30
V. STANDARDI PROGRAMSKE EVALVACIJE	33
Koristnost	33
Izvedljivost	33
Primernost	33
Natančnost	33
VI. PREDVIDENI REZULTATI.....	34
VII.VIRI.....	35

STRUKTURA NAČRTA

Celoten projektni načrt obsega naslednje sklope:

I. Temeljna izhodišča: Načrt podrobneje opredeljuje metodološka izhodišča za podprojekt Razvoj pismenosti in sicer za aktivnosti Evalvacija JV programov ter Evalvacija programov temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje, v tem okviru pa elemente evalvacije, predvidene evalvacijske študije in širšo razsežnost opravljenega dela. Raziskavo, ki je osrednja naloga v okviru obeh aktivnosti, v nadaljevanju kratko imenujemo »Evalvacija«.

V prikazanem načrtu je potrebno poudariti, da znotraj projekta Razvoj pismenosti ter ugotavljanje in priznavanje neformalnega učenja od 2009 do 2011 in znotraj njegovega podprojekta Razvoj pismenosti poteka več aktivnosti. V okviru tega podprojekta so predvidene naslednje aktivnosti. Načrt zajema prvi dve aktivnosti.

1. Evalvacija JV programov.
2. Evalvacija programov temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje.
3. Prenova JV programov.
4. Prenova programov temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje.
5. Razvoj novega »krajšega« programa za osipnike.
6. Priprava strokovnih podlag in scenarijev.

II. Vsebinska področja evalvacije: V tem sklopu prikažemo metodološka izhodišča podprojektov Evalvacija JV programov ter Evalvacija programov temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje.

III. Časovni načrt projekta in opredelitev nalog: V tem sklopu predstavljamo zamišljeno organizacijo in dinamiko ter strategije.

IV. Standardi evalvacije: V tem sklopu prikazujemo merila, ki jih je priporočila Nacionalna komisija za uvajanje in spremljanje novosti v vzgoji in izobraževanju (Izhodišča za evalvacijo kurikularne prenove 1999), na katera se naslanja in jih upošteva predstavljena evalvacija.

V. Predvideni rezultati: V tem sklopu opredeljujemo, kaj bodo predvideni kazalniki uspešnosti podprojekta in kaj so vsebinski rezultati evalvacije; ta sklop pa po vsebini delno že sega v podprojekt Prenova JV programov ter Prenova programov temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje, zato ga prikazujemo le shematično.

OPOMBA: Evalvacijski načrt smo zasnovali na osnovi opredelitev in priporočil Nacionalne komisije za uvajanje in spremljanje novosti in programov v vzgoji in izobraževanju, ki je v dokumentu Izhodišča za evalvacijo kurikularne prenove (1999) podrobno opredelila pričakovane elemente evalvacije. Ob tem smo upoštevali tudi sodobnejše vire, predvsem tiste, ki izhajajo iz metodoloških pristopov evalvacij četrte generacije.

I. UVOD

Predmet evalvacije so javno veljavni programi usposabljanja za življenjsko uspešnost, program za mlajše odrasle in osipnike, program računalniške pismenosti za odrasle ter programa za temeljno usposabljanje učiteljev v programih usposabljanja za življenjsko uspešnost in mentorje za projektno učenje mladih.

PRIKAZ 01: Programi, ki so predmet evalvacije

študije	programi, ki jih študija zajema	
	javno veljavni programi	programi temeljnega usposabljanja učiteljev/mentorjev
Evalvacijska študija programov UŽU ter programa temeljnega usposabljanja za učitelje UŽU	<ol style="list-style-type: none"> 1. Javno veljavni izobraževalni program UŽU Most do izobrazbe (MI) 2. Javno veljavni izobraževalni program UŽU Izzivi podeželja (IP) 3. Javno veljavni izobraževalni program UŽU Jaz in moje delovno mesto (MDM) 4. Javno veljavno izobraževalni program UŽU Moj korak (MK) 5. Javno izobraževalni program UŽU Beremo in pišemo skupaj (BIPS). 	<ol style="list-style-type: none"> 6. Program temeljnega usposabljanja učiteljev v programu usposabljanje za življenjsko uspešnost – Most do izobrazbe (MI) 7. Program temeljnega usposabljanja učiteljev v programu usposabljanje za življenjsko uspešnost – Beremo in pišemo skupaj (BIPS) 8. Program temeljnega usposabljanja učiteljev v programu usposabljanje za življenjsko uspešnost – Izzivi podeželja (IP) 9. Program temeljnega usposabljanja učiteljev v programu usposabljanje za življenjsko uspešnost – Moj korak (MK) 10. Program temeljnega usposabljanja učiteljev v programu usposabljanje za življenjsko uspešnost – Jaz in moje delovno mesto (MDM)
Evalvacijska študija programa PUM ter programa temeljnega usposabljanja mentorjev	<ol style="list-style-type: none"> 11. Javno veljavni program Projektno učenje za mlajše odrasle (PUM) 	<ol style="list-style-type: none"> 12. Program temeljnega usposabljanja za mentorje PUM
Evalvacijska študija programa računalniška pismenost za odrasle (RPO)	<ol style="list-style-type: none"> 13. Program Računalniška pismenost za odrasle (RPO) 	Ni posebnega usposabljanja za učitelje (v programu so opredeljeni samo kadrovske pogoji za izvajanje programa Računalniška pismenost za odrasle)

Glede na cilje in ciljne skupine, ki so jim programi namenjeni, sodijo v prvo prednostno področje nacionalnega razvojnega programa za izobraževanje odraslih. Njihov temeljni cilj je »dvig splošne izobraženosti in usposobljenosti za uspešno vključevanje v družbo«. Med evalviranimi programi (Prikaz 01) bodo javno veljavni programi, namenjeni izobraževanju odraslih, kot tudi programi temeljnega usposabljanja učiteljev/mentorjev za izvajanje teh programov. Javno veljavni programi so namenjeni najbolj ranljivim skupinam prebivalstva, za katere je Raziskava o pismenosti odraslih (Možina E. 2002) pokazala, da imajo izrazite primanjkljaje na področju temeljnih zmožnosti. Ti programi so metodološko, vsebinsko in didaktično naravnani tako, da naj bi pri podrobneje opredeljeni ranljivi skupini kar najbolj spodbujali razvoj temeljnih zmožnosti. Medtem ko je program PUM namenjen reintegraciji osipnikov in brezposelnih mlajših odraslih. Didaktično so programi operti na projektni pristop k učenju, demokratično (individualizirano) obravnavo posameznikov, dialog ter na odprti kurikulum, za kar se učitelji/mentorji usposabljaajo v posebnih temeljnih programih. S tem se želi doseči, da načrtovalci programov in izvajalci pri izvajanju programov v vseh oblikah dosegajo najvišje standarde kakovosti in programske cilje. Te vidike lahko preverjamo s sprotnim spremljanjem, dolgoročne učinke programa tako na udeležence kot dele sistemov in doseganje programskih ciljev pa lahko ugotavlja bolj poglobljena in celovitejša študija. Evalvacija se bo osredotočila na področje upravljanja s celovito kakovostjo, katere cilj je nenehno izboljševanje (Možina T. 2003) (Prikaz 02). Prav zato bomo stanje preučevali tako s kvantitativnimi kot kvalitativnimi metodami, pri čemer bo prav zaradi ranljivih ciljnih skupin poseben poudarek na kvalitativnih pristopih tako pri zbiranju kot interpretaciji zbranih podatkov.

PRIKAZ 02: Vidiki presoje kakovosti

Med pomembnimi izhodišči raziskovalnega tima je tudi stališče, ki ga ob razmišljanju o vlogi evalvacijskih raziskav najbolje izrazi B. M. Požarnik: »Trdno zastopam stališče, da se evalvacija zastavi tako, da ne bo le dajala merljivih podatkov 'navzgor' in širila moč ene strani, ampak bo pozorno prisluhnila spletu izkušenj tistih 'spodaj' in na temelju zbranih informacij spodbujala ustvarjalen dialog vseh vpletenih, s tem širila možnost za bolj kakovosten vzgojno-izobraževalni proces in za doseganje vseh pomembnih ciljev v razvoju otrok, mladine in odraslih.« (Marentič Požarnik 1999).

Naročnik projekta je Sektor za izobraževanje odraslih pri Ministrstvu za šolstvo in šport. Med pomembnimi koraki evalvacije je tudi sooblikovanje evalvacijskega načrta s strani naročnika, na čemer evalvacije četrte generacije posebej gradijo. Po Stufflebeamu (prim. Stufflebeam in drugi 2000) bi moral biti evalvacijski načrt vedno narejen na osnovi »pogajanj« med naročnikom in izvajalcem. S tega vidika in glede na to, da želimo v evalvacijo vključiti čim več zainteresiranih skupin, je zamišljena evalvacija **participativna**, saj je zasnovana kot sodelovalni proces v različnih fazah raziskave, pri čemer so dejavne različne zainteresirane skupine, ki imajo povezavo z določenim izobraževalnim programom ali imajo v zvezi z njim določene naloge. Evalvacija je **retroaktivna**, ker bo ugotavljala kakovost že obstoječih programov, hkrati pa je tudi **proaktivna**, saj je eden od njenih ciljev tudi pridobivanje ustreznih podatkov za strokovne podlage pri prenovi programov, kar je ena od nadaljnjih nalog projekta (prim. Stufflebeam v Možina 2003, str. 105).

Izvajalec: Evalvacijo izvaja javni zavod Andragoški center RS.

Definicije osnovnih pojmov pismenost, evalvacija, javno veljavni programi, osip

Evalvacija: Definicij je veliko, med strokovnjaki je široko uporabljana ta, ki pravi, da je programska evalvacija načrtovana in izpeljana zato, da bi pomagala pri določitvi vrednosti izobraževalnega su/objekta, ki je predmet evalvacije. Pri programski evalvaciji gre za ugotavljanje in presojanje značilnosti, kakovosti, odlik in pomanjkljivosti nekega programa ter kako se v praksi uresničujejo zastavljeni cilji.

Javno veljavni (JV) programi: ZOFVI v 9. členu opredeljuje, da so javno veljavni programi tisti, ki ob zaključku dajejo javno veljavno izobrazbo. Sem sodijo tudi izobraževalni programi za odrasle, ki jih zajema projekt² (Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja). Zakon o izobraževanju odraslih določa, da oseba, ki se vključi v izobraževalni program za odrasle, pridobi status udeleženca izobraževanja odraslih. Udeleženci izobraževanja odraslih si pridobivajo znanja, spretnosti in veščine po posebnih izobraževalnih programih za odrasle³ in po delih izobraževalnih programov za mladino. Znanja, spretnosti in veščine, pridobljene po izobraževalnih programih za odrasle in drugih izobraževalnih programih, sprejetih po predpisih, ki ne urejajo področja vzgoje in izobraževanja, za katere je pristojni strokovni svet ugotovil enakovredni izobrazbeni standard, ali po delih izobraževalnih programov za mladino, po katerih se pridobi javno veljavna izobrazba, imajo

² V 11. členu ZOFVI določa: »Razmestitev izobraževalnih programov za izobraževanje odraslih mora omogočati odraslim, ki niso zaključili osnovnošolskega izobraževanja, dokončanje osnovne šole, odraslim, ki so zaključili osnovnošolsko izobraževanje, pa enoletno dopolnjevanje osnovnošolske izobrazbe ter možnost izobraževanja po drugih programih za izobraževanje odraslih. Merila za postavitve javne mreže določi Vlada Republike Slovenije, ob upoštevanju števila in starosti otrok na določenem območju; specifičnosti poselitve in razvojnih posebnosti območja.«

³ Programi za odrasle so programi za zviševanje splošno izobraževalne in kulturne ravni prebivalstva, funkcionalno opismenjevanje, spolnjenje znanja za delo in poklic, za izobraževanje in usposabljanje brezposelnih, izobraževanje za demokracijo, učenje tujih jezikov, učenje slovenskega jezika za tujce, izobraževanje za kvaliteto življenja, izobraževanje za uveljavljanje posebnih pravic manjšin in odraslih s posebnimi potrebami in posebnih skupin ter drugo splošno izobraževanje odraslih. (Z a k o n o izobraževanju odraslih, uradno prečiščeno besedilo, (ZIO-UPB1) Št. 602-10/94-2/5, Ljubljana, 29. septembra 2006, EPA 948-IV.)

javno veljavnost, ki se izkazuje z javno listino (7. člen). Javno veljavna izobrazba se pridobi po javno veljavnih izobraževalnih programih za odrasle.

Pismenost: Komisija za razvoj pismenosti je v osnutku Nacionalne strategije za razvoj pismenosti opredelila ključni pojem takole (december 2005): »Pismenost je trajno razvijajoča se zmožnost posameznikov, da uporabljajo družbeno dogovorjene sisteme simbolov za sprejemanje, razumevanje, tvorjenje in uporabo besedil za življenje v družini, šoli, na delovnem mestu in v družbi. Pridobljeno znanje in spretnosti ter razvite sposobnosti posamezniku omogočajo uspešno in ustvarjalno osebnostno rast ter odgovorno delovanje v poklicnem in družbenem življenju. Poleg zmožnosti branja, pisanja in računanja, ki veljajo za temeljne zmožnosti pismenosti, se danes poudarja tudi pomen drugih zmožnosti (npr. poslušanje) in novih pismenosti, kot so informacijska, digitalna, medijska pismenost in druge, ki so pomembne za uspešno delovanje v družbi. Kot zmožnost in družbena praksa se pismenosti pridobivajo in razvijajo vse življenje v različnih okoliščinah in na različnih področjih ter prežemajo vse človekove dejavnosti.«

V **nacionalni raziskavi pismenosti** (International Adult Literacy Survey, 1998) razumevanje pismenosti sloni na predpostavki, da je sestavljena iz številnih spretnosti, ki so odvisne od vrste informacije in sestavljenosti dane naloge. Opredelili so jo takole: »Pismenost potemtakem pomeni sposobnost razumevanja in uporabe informacij iz različnih pisnih virov za delovanje v vsakodnevni dejavnosti odraslih v družini, na delovnem mestu in okolju ter za doseganje lastnih ciljev in za razvoj lastnega znanja in potencialov.«⁴ To razumevanje je pomembno za projekt, saj so bili v evalvacijo vključeni programi v dobršni meri oblikovani na temelju pojmovanj, ki izhajajo iz ugotovitev te raziskave.

Računalniška pismenost: EU Komisija je v dokumentu Ključne sposobnosti za vseživljenjsko učenje (2005) opredelila računalniško pismenost kot tiste zmožnosti, ki »vključujejo učinkovito in kritično uporabo elektronskih medijev pri delu, komunikaciji in zabavi. Te kompetence so povezane z logičnim in kritičnim razmišljanjem, z visoko razvitimi spretnostmi upravljanja informacij in z dobro razvitimi spretnostmi komuniciranja. Na najbolj osnovni ravni računalniško komunikacijske spretnosti vključujejo uporabo multimedijskih tehnologij za pridobivanje, vrednotenje, shranjevanje, izdelavo, predstavitev, izmenjavo informacij, komunikacijo in sodelovanje v omrežjih z uporabo Interneta. Znanja, ki jih vključuje računalniška pismenost so predvsem: a) razumevanje glavnih računalniških aplikacij kot so urejanje besedil, preglednice, baze podatkov, shranjevanje in upravljanje informacij, b) poznavanje priložnosti, ki so dane z uporabo Interneta in komunikacije preko elektronskih medijev (e-pošta, videokonference, hitro sporočanje,...) ter razumevanje razlik med virtualnim in resničnim svetom, c) razumevanje potenciala informacijsko komunikacijskih tehnologij za uresničevanje kreativnosti in inovativnosti za osebno izpolnitev, družbeno vključenost in zaposljivost, d) osnovno razumevanje zanesljivosti razpoložljivih informacij in zavedanje o potrebi do spoštovanja etičnih principov pri interaktivni uporabi IKT. (vir: Ključne sposobnosti za vseživljenjsko učenje (2005), Zakonodajna resolucija Evropskega parlamenta o predlogu Priporočila Evropskega parlamenta in Sveta o ključnih

⁴ Vir: on line: <http://pismenost.acs.si/?id=45>, več o opredelitvah pismenosti glej: Janko 1997, Možina 1999, Knaflič 2000 idr.

sposobnostih za vseživljenjsko učenje (KOM(2005)0548 – C6- 0375/2005 – 2005/0221(COD)).)

Projektno učenje: Projektno učenje za mlajše odrasle je posebna metoda dela, ki teži k izpolnjevanju konkretnih pričakovanih ciljev: pridobivanje uporabnega znanja (splošna izobraženost, razgledanost in večjo prožnost mišljenja); pridobivanje uporabnih veščin (dvig konkurenčnosti na trgu delovne sile, fleksibilnosti in samostojnosti); motivacija za nadaljevanje opuščene šolanja (pridobivanje pozitivnih izkušenj učenja). Posebnost metode je v upoštevanju interesov in sposobnosti udeleženk in udeležencev, ki sodelujejo pri načrtovanju vsebin programa, zato učenje dobi nov smisel in postane ciljno usmerjena dejavnost.

Osipniki in mlajši odrasli: Pojem »osipnik« je najpogosteje razumljen kot »posameznik/ca, ki zapusti šolo pred zaključkom izobraževalnega programa, brez da bi se prepisal na drugo šolo ali kakršnokoli drugo izobraževalno institucijo« (prim. Nastran Ule). Skupino »mlajši odrasli« predstavljajo vsi mladi v starosti od 15. do 25. leta. Ciljna skupina, ki jo obravnavamo v študiji, pa so mlajši odrasli brez poklica in ustreznih zaposlitvenih izkušenj, katerih družbeni položaj označuje izključitev šolanja in dela, to pa jih uvršča v družbeno skupino na obrobju. Program projektne učenja za mlade je namenjen mlajšim odraslim od 15. do 25. leta, predvsem osipnikom.

II. TEMELJNA IZHODIŠČA

1. NOSILEC EVALVACIJE

Izvajalec evalvacije je Andragoški center Republike Slovenije, ki ima številne izkušnje v evalviranju programov za izobraževanje odraslih (glej prijavnico projekta). Evalvacija je sestavni del projekta Razvoj pismenosti ter ugotavljanje in priznavanje neformalnega učenja od 2009 do 2011.

Andragoški center po Odloku o spremembi Odloka o ustanovitvi Andragoškega centra Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 76/08), ki v 3. členu tudi določa, da Andragoški center med drugim razvija in uvaja projekte za pospeševanje izobraževanja odraslih, širjenje izobraževalnih možnosti prebivalcev in dvig kvalitete izobraževanja odraslih; opravlja naloge, povezane s pripravo, uresničevanjem in spremljanjem izvajanja nacionalnega programa izobraževanja odraslih; izvaja evalvacije in spremlja poskuse; razvija, organizira in izvaja izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev za andragoško delo in drugih, ki potrebujejo pri svojem delu andragoško znanje; pripravlja in izdaja publikacije in druga gradiva za izobraževanje odraslih. Projekt *Razvoj pismenosti ter ugotavljanje in priznavanje neformalnega učenja od 2009 do 2011* vključuje vse že navedene elemente, in sicer: evalvacijo, razvoj in uvajanje projektov za pospeševanje izobraževanja odraslih, razvojno in svetovalno delo ter strokovno izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev.

Rezultat aktivnosti Evalvacija bodo tri samostojne evalvacijske študije, ki so hkrati tudi predvideni kazalniki projekta:

1. Evalvacijska študija javno veljavnih programov UŽU ter programa temeljnega usposabljanja za učitelje UŽU.
2. Evalvacijska študija javno veljavnega programa PUM ter programa temeljnega usposabljanja mentorje PUM.
3. Evalvacijska študija JV programa računalniška pismenost za odrasle.

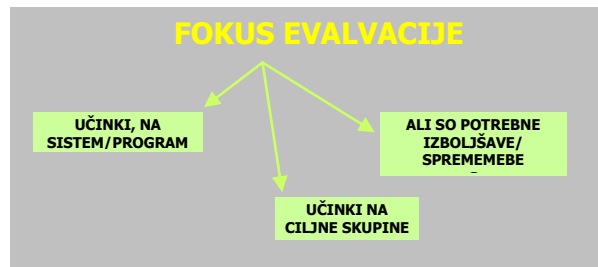
Tri evalvacijske študije bodo služile kot strokovna izhodišča za prenovu programov in oblikovanje predloga z en nov program za mlade osipnike.

2. ELEMENTI EVALVACIJE

2.1 Umestitev v vzgojno-izobraževalni sistem in namen evalvacije

Evalvacija bo preučevala učinke v izobraževanju odraslih in sicer s fokusom na javno veljavne programe UŽU, PUM, program računalniška pismenost za odrasle (RPO) ter programa temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje.

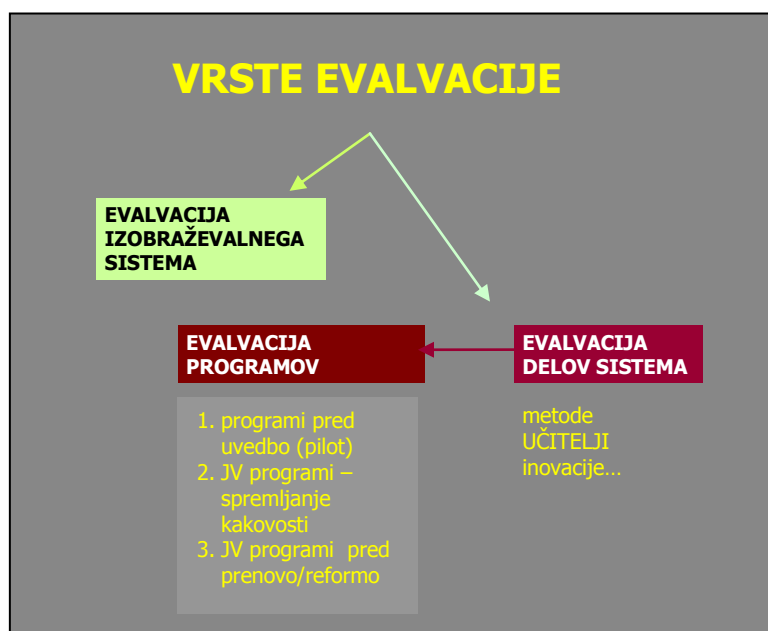
PRIKAZ 03: Osrednja točka evalvacije

Glede na **namen evalvacije** se bomo osredotočili na dva ključna nivoja: makro in mikro nivo evalvacije programov (glej Priказ 04). Makro nivo vključuje ugotavljanje doseganja ciljev programov na nacionalni (regionalni) ravni in analizo politik v zvezi z dvigom temeljnih zmožnosti ter zmanjševanjem osipništva mladih⁵. Mikro nivo vključuje ugotavljanje doseganje ciljev, opredeljenih v programih, ki se neposredno nanašajo na udeležene pripadnike ciljnih skupin, učitelje in mentorje ter izvajalske organizacije.

⁵ Pri analizi sistemskih in programskih vidikov bomo upoštevali usmeritve iz nacionalnih in Evropskih strateških dokumentov: A) Temeljne dokumente na EU ravni: European Commission Communication: It is never too late to learn (COM 2006,614 final, 23.10.2006; Akcijski načrt za izobraževanje odraslih: Za učenje je vedno pravi čas (COM 2007 558 final 27.9. 2007); Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, št. CCI 2007SI051PO001, z dne 21.11.2007. Izobraževanje in usposabljanje 2010, Svet Evropskih skupnosti, 2002. (Strateški cilj 1.2. Razviti spretnosti za učečo družbo). B) Temeljne dokumente na nacionalni ravni: Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo); Zakon o izobraževanju odraslih (Ur.l.RS št. 12/96, 86/2004, 69/2006); Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Ur.l.RS št.79/2006), Zakon o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah (Ur.l.RS št.1/2007); Resolucijo o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (Ur.l. RS, št. 70/2004); Nacionalno strategijo za razvoj pismenosti (Ministrstvo za šolstvo in šport 2006); Akcijski načrt za razvoj pismenosti za obdobje 2007-2013 (2006). Nacionalna strategija za razvoj pismenosti. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Evropski socialni sklad; Strokovne podlage Strokovne podlage za pripravo nacionalne strategije za razvoj Pismenosti (2006). Ljubljana: Nacionalna Komisija za razvoj pismenosti, oktober 2006; Strategijo vseživljenjskosti učenja v Sloveniji, Ministrstvo za šolstvo in šport 2007; Pravilnik o uvajanju in spremljanju novosti in programov v vzgoji in izobraževanju, URL RS, št 22, 20. 3. 1998. Poleg naštetega bo upoštevala še drugo veljavno šolsko zakonodajo, odredbe in sklepe o uvajanju prenovljenih programov.

PRIKAZ 04: Shematičen prikaz vrst evalvacij z ozirom na izobraževalni sistem

2.2 Predmet in vsebinska področja evalvacije

Predmet evalvacije so v skladu s temi priporočili javno veljavni programi za dvig ravni pismenosti ranljivih skupin prebivalstva, in sicer programi UŽU, PUM in računalniška pismenost za odrasle ter programi temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje.

Vsebinska področja v evalvacijo zajetih javno veljavnih programov UŽU, PUM in RPO, ter programov temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje se nanašajo na vsebine, povezane s:

- kontekstom, v katerega so umeščeni programi;
- opisom/sestavo programov;
- ugotavljanjem, kakšna je dejanska sestava ciljnih skupin, ki so jim programi namenjeni;
- vlogo pedagoško-andragoških strokovnjakov pri izvajanju programov;
- pedagoško-andragoškimi prijemi (še posebej projektnim delom);
- udeleženci programov;
- izvedbami, organizacijo in vodenjem programov ter izobraževalno politiko.

2.3 Temeljna evalvacijska problematika, cilji in raziskovalna vprašanja

Ker izhajamo iz osnovne teze, da bo posameznik v družbi uspešen, če bo imel zadostno razvite temeljne spretnosti, nas v evalvaciji posebej zanima, v kakšnem položaju so tiste skupine prebivalcev, ki imajo na tem področju primanjkljaje. Mednarodna raziskava o pismenosti odraslih (Možina E. 2000) je pokazala, da ima pri nas domače okolje zelo pomemben vpliv na raven pismenosti odraslih. V procesu šolanja posameznik ne nadoknadi pomanjkanja domačih spodbud na področju pismenosti (Knaflič, interno gradivo, arhiv ACS). Skrb za razvijanje ustrezne pismenosti mora biti porazdeljena vzdolž celotnega sistema izobraževanja: od vstopa v vrtec, do pozne starosti. Kot posledica slabih rezultatov pismenosti t.i. ranljivih skupin v Sloveniji so nastali posebni javno veljavni programi, katerih cilj je dvig stopnje temeljnih spretnosti. Pripadnikom ranljivih skupin omogoči pridobitev

ustreznih zmožnosti pismenosti. V ciljni skupini osipnikov in mlajših odraslih je vrsta nerešenih problemov:

- Nestvarna percepcija področja dela in zaposlovanja,
- Manjša dejavnost za izobraževanje,
- Neustrezno načrtovanje poklicne kariere,
- Negativni učinki družbene osamelosti,
- Pomanjkljive izkušnje funkcionalnih socialnih spretnosti za uspešno komunikacijo v manjših skupinah in uspešno vključevanje v širšo družbeno skupnost.

V evalvacijo vključeni programi so oblikovani za določeno specifično ciljno populacijo. Namenjeni so: pridobivanju temeljnega znanja in spretnosti, socialnih spretnosti, usposabljanje za vseživljenjsko učenje in aktivno državljanstvo, razvijanje temeljnih spretnosti na ravni, ki ustreza potrebam staršev v vsakdanjem življenju in za pomoč otroku pri opismenjevanju, posameznikom s posebnimi potrebami oziroma osebam, ki v vsakdanjih življenjskih situacijah potrebujejo pomoč za doseganje večje samostojnosti in socialne vključenosti in za bolj samostojno in bolj kakovostno življenje pa potrebujejo tudi boljše obvladanje temeljnih spretnosti, izobraženim staršem otrok v nižjih razredih osnovne šole (prvo triletnje devetletke), mladim v starosti od 15 do 25 let, ki so iz različnih razlogov opustili šolanje in so brezposelni, odraslim za pridobivanje osnov računalniške pismenosti, znanj in spretnosti, ki jih odrasli potrebujejo za komunikacijo v sodobni informacijski družbi.

Temeljni programi usposabljanja so namenjeni bodočim učiteljem UŽU ali mentorjem PUM. Ob uspešno opravljenem usposabljanju udeleženci pridobijo licenco za izvajanje programov UŽU ali PUM.

RAVNI PROBLEMA: Z vidika posameznega programa lahko identificiramo naslednje skupne problemske ravni:

PRIKAZ 05: Problemske ravni z vidika posameznega programa

CILJI EVALVACIJE: Evalvacija ima cilj ugotoviti, ali javno veljavni programi zadovoljijo izobraževalne potrebe v njih opredeljenih ciljnih skupin in ali dosegajo zastavljene cilje programov glede na to, da so se v zadnjih letih hitro spreminjale družbene razmere in struktura ciljnih skupin.

Temeljni cilji, opredeljeni v podprojektu *Razvoj pismenosti*, so:

- Pripraviti strokovna izhodišča in metodologijo evalvacije ter izpeljati evalvacijo javno veljavnih programov za razvoj pismenosti odraslih (UŽU Most do izobrazbe, UŽU Beremo in pišemo skupaj, UŽU Izzivi podeželja, UŽU Moj korak, UŽU Moje delovno mesto in program računalniška pismenost), računalniška pismenost za odrasle in PUM ter programov za usposabljanje strokovnih delavcev (6 programov);
- Na osnovi zbranih podatkov pripraviti strokovne podlage in predloge za prenovu obstoječih programov ter strokovne podlage za nov »krajši« program za osipnike.

Izhodišča:

H1: Javno veljavni programi UŽU, PUM in RPO v spremenjenih družbenih in gospodarskih okoliščinah zadovoljujejo potrebe ciljnih skupin, ki so jim namenjeni.

H2: Javno veljavni programi UŽU, PUM in RPO dosegajo zastavljene cilje programov.

H3: Programi temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje so v spremenjenih družbenih in gospodarskih okoliščinah ustrezni.

H4: Programi temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje dosegajo zastavljene cilje.

EVALVACIJSKA VPRAŠANJA: Študije v okviru *Evalvacije javno veljavnih programov* morajo odgovoriti na dve glavni evalvacijski vprašanji:

Kako javno veljavni programi UŽU, PUM in RPO v spremenjenih družbenih in gospodarskih okoliščinah zadovoljujejo potrebe ciljnih skupin, ki so jim namenjeni in koliko dosegajo zastavljene cilje programov?

Ali so programi temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje ustrezni in ali dosegajo zastavljene cilje?

Posebno pozornost bomo v okviru posamezne evalvacijske študije namenili analizi programov za usposabljanje učiteljev UŽU in mentorjev PUM ter potrebnim morebitnim spremembam tako javno veljavnih programov kot programom usposabljanja za učitelje/mentorje, še posebej pa primerom dobre prakse.

Ključna raziskovalna vprašanja
1. Ali se uresničujejo predvideni cilji programov?
2. Ali izvedeni programi odgovarjajo na potrebe udeležениh iz opredeljenih ciljnih skupin?
3. Obstajajo primeri dobre prakse pri izvajanju programov? Kaj so njihove posebnosti? Kaj definira primer dobre prakse?
4. Ali učitelji/mentorji pridobijo dovolj strokovnega znanja, izkušenj in zmožnosti za uspešno izvajanje programov? Ali imajo dovolj znanja za: <ul style="list-style-type: none"> ▪ zviševanje temeljnih zmožnosti (izražanje-pismenost), aktivno državljanstvo, socialne spretnosti, IKT, VŽU) ▪ socialno integracijo osipnikov ▪ pridobivanje novih veščin (RPO) in ali imajo učitelji računalniške pismenosti dovolj andragoških znanj
5. Koliko je znanje udeležencev, ki so ga pridobili v programu, uporabno?
6. Kakšna je dostopnost programov?
7. Katerih izraženih potreb pripadnikov zainteresiranih skupin/ravni programi ne zadovoljijo?
8. Koliko se programi skladajo s (sedanjimi) nacionalnimi prioritetaми za izobraževanje ranljivih skupin? (NPIO in EU, kontekst - recesija, vprašanje izključenosti...)

2.4 Subjekti evalvacije

Subjekti evalvacije, ki jih bomo obravnavali v podprojektu *Evalvacija JV programov v povezavi z ravnmi evalvacije*, bodo:

Na nacionalni/sistemske ravni in ravni načrtovalcev politik:

- a) Predstavniki naročnika evalvacije (skrbnik pogodbe, vodja sektorja za IO, direktor Direktorata za srednje in višje šolstvo ter izobraževanje odraslih ...);
- b) Predstavniki javnih zavodov, ki se ukvarjajo z vprašanji pismenosti;

Na programski ravni:

- c) Izvajalci programa usposabljanj za učitelje UŽU in mentorje PUM;
- d) Strokovnjaki in snovalci programov UŽU, PUM in RO;
- e) Strokovni delavci, ki programe izvajajo (učitelji UŽU, učitelji v programih RO in mentorji PUM);
- f) Strokovni delavci, ki so se/se usposabljaajo za izvajanje programov UŽU, PUM in RO;
- g) Strokovni delavci, ki so se usposabljali za izvajanje programov UŽU, PUM in RO, a teh programov ne izvajajo;

Na ravni udeležencev:

- h) Udeleženci programov UŽU, PUM in RO;

Na ravni izvajalske organizacije:

- i) Zaposleni v organizacijah/ ustanovah, ki programe izvajajo (menedžerji in organizatorji izobraževanj);

Na ravni okolja:

- j) Predstavniki regionalnih in lokalnih okolij, kjer programe izvajajo/so jih izvajali (župani, strokovnjaki ustanov, ki se ukvarjajo z ranljivimi skupinami prebivalstva, predstojniki regionalnih ali lokalnih razvojnih ustanov...).

Ko gledamo na celoten projekt *Razvoj pismenosti ter ugotavljanje in priznavanje neformalne učenja od 2009 do 2011* pa je potrebno poudariti tudi, da bodo zaradi objektivnosti in uporabe metode triangulacije v projekt zajeti tudi drugi subjekti oziroma ciljne skupine posameznih študij, vendar v drugih fazah projekta. V novem programu za mlade bodo končna ciljna skupina mladi osipniki iz rednega izobraževanja. V podprojektu *Prenova JV programov*, v t.i. razvojni fazi »krajšega programa za mlade osipnike«, ki obsega tudi pilotno izvedbo programa, pa bodo ciljna skupina tudi učitelji, ki bodo pilotno izvedbo programa izpeljali. Za pilotno izvedbo programa jih bomo usposabljali na posebni delavnici. Učitelji bodo izpeljali pilotne izvedbe novega programa.

2.5 Ravni evalvacije glede na subjekte in interesne skupine

Ravni evalvacije hkrati nakazujejo tudi interesne skupine, ki jih kot subjekte imamo namen vključiti v raziskavo. Ravni evalvacije lahko opredelimo kot:

- a. Evropske razsežnosti pismenosti.
- b. Nacionalna/sistemska raven.
- c. Raven načrtovalcev politik.
- d. Programska raven (raven strokovnih delavcev, ki program izvajajo).
- e. Raven udeležencev.
- f. Raven izvajalske organizacije.
- g. Raven lokalnega okolja in ostalih zainteresiranih skupin.

PRIKAZ 06: Ravni z vidika subjektov evalvacije

3. NAČRTOVANE EVALVACIJSKE ŠTUDIJE

V okviru podprojekta Evalvacija javno veljavnih programov bo potekalo več evalvacijskih študij, temeljnih enot evalvacije po opredelitvi Nacionalne komisije za uvajanje in spremljanje novosti in programov v vzgoji in izobraževanju (prim. Izhodišča za evalvacijo kurikularne prenovne 1999, str. 5), ki bodo služile:

- a) kot osnova za prenovu programov UŽU, PUM, RPO ter programov temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje;
- b) kot strokovne podlage za oblikovanje predloga za nov (krajši) program za mlade ošpnike, v skladu z naročilom naročnika.

Predvidene so tri samostojne evalvacijske študije:

- Evalvacijska študija javno veljavnih programov UŽU ter programa temeljnega usposabljanja za učitelje UŽU.
- Evalvacijska študija javno veljavnega programa PUM ter programa temeljnega usposabljanja mentorje PUM.
- Evalvacijska študija programa računalniška pismenost za odrasle (RPO).

4. MEDNARODNO-PRIMERJALNA RAZSEŽNOST EVALVACIJE

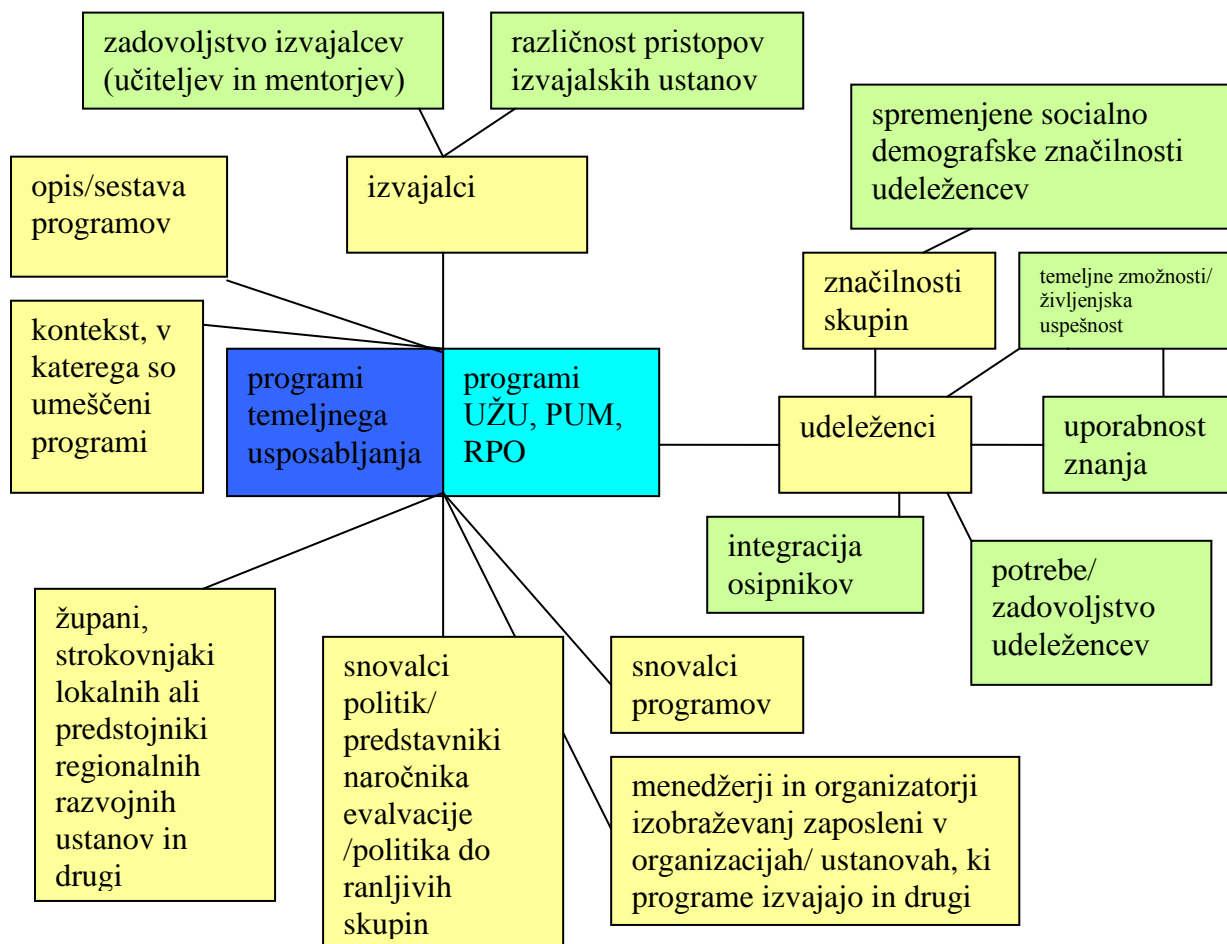
S pomočjo dostopnih virov bo opravljena analiza umestitve evalviranih programov v širši evropski prostor, s čimer bodo posamezne študije osvetile tudi mednarodno razsežnost kakovosti in inovativnosti programov.

Izobraževalni program Projektno učenje za mlajše odrasle oziroma PUM je že bil deležen posebne mednarodne pozornosti, saj se osredotoča na mlade, ki so izstopili iz izobraževalnega cikla in ponuja pedagoško, socialno in psihološko podporo vsem mlajšim odraslim, ki se vključijo v program. Kljub relativno nizki povprečni brezposelnosti je delež nezaposlenih znotraj populacije mlajših odraslih relativno visok, pričujoča gospodarska kriza pa je ta delež samo še okrepila. Tudi programe, ki so namenjeni drugim ranljivim skupinam je potrebno primerjati s podobnimi v širšem evropskem prostoru.

III. VSEBINSKA PODROČJA EVALVACIJE

5. OPREDELITEV MODELA

PRIKAZ 07: Shematičen prikaz vsebinskih področij evalvacije z vidika ciljnih skupin

6. VSEBINSKA PODROČJA EVALVACIJE

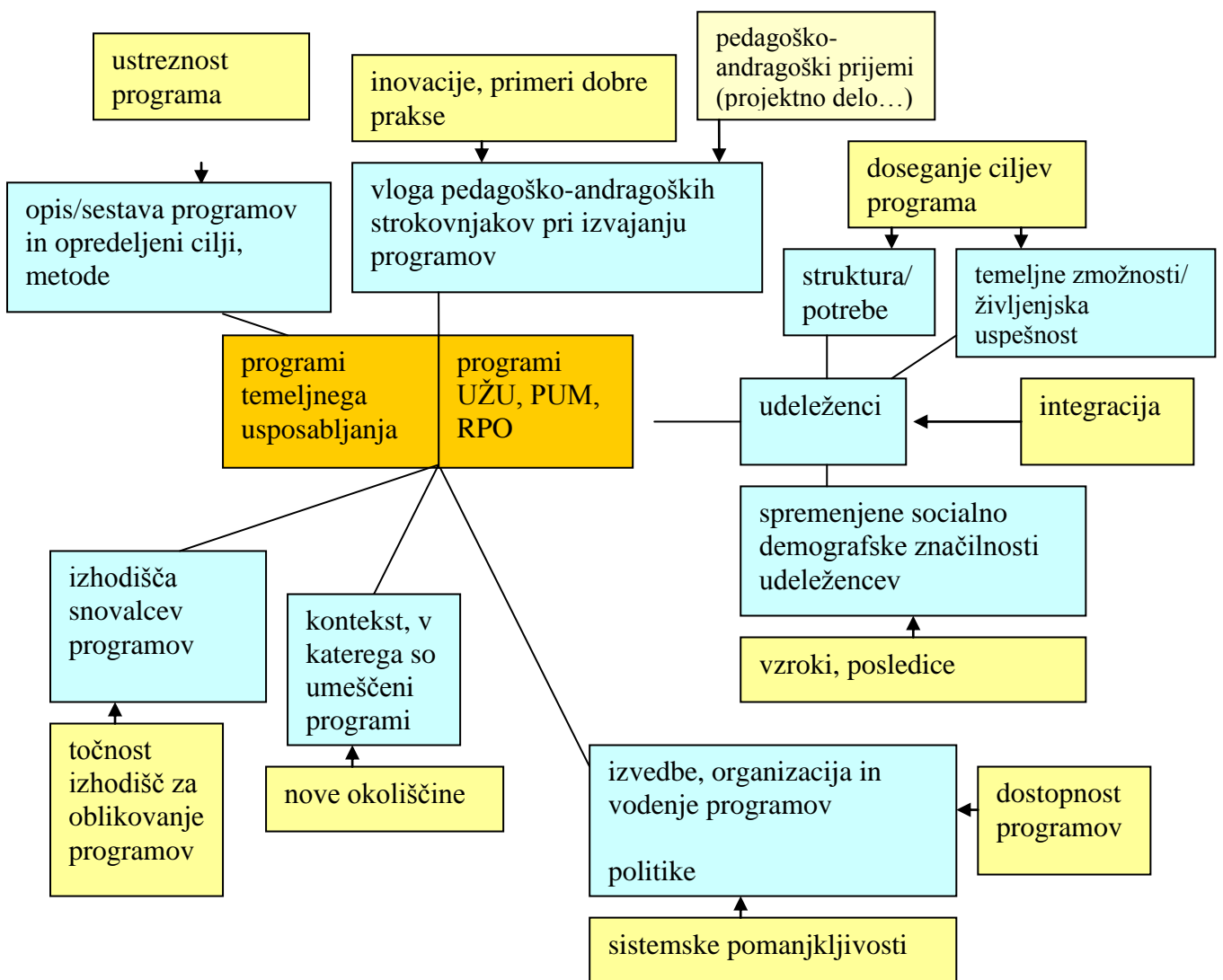
Pri prikazu tega sklopa načrta smo sledili Izhodiščem za evalvacijo (1999), ki vsebinska področja opredeljujejo kot »presečišča različnih raziskovalnih problematik«, kar pomeni, da se dejansko posamezna evalvacijska študija praviloma dotika več vsebinskih področij, posega pa tudi v različne ravni. »Posamezno vsebinsko področje evalvacije zato nujno ne pomeni zaokroženega raziskovalnega problema«, saj posamezna študija praviloma preučuje različne vidike različnih vsebinskih področij.

Vsebinska področja izhajajo iz v evalvacijo zajetih javno veljavnih programov in z njimi povezanih vprašanj:

- kontekst, v katerega so umeščeni programi;
- opis/sestava programov;

- kakšna je dejanska sestava ciljnih skupin, ki so jim programi namenjeni;
- vloga pedagoško-andragoških strokovnjakov pri izvajanju programov;
- vloga pedagoško-andragoških prijemov (projektno delo...)
- udeleženci programov;
- izvedbe, organizacija in vodenje programov.

PRIKAZ 08: Shematičen prikaz vsebinskih področij evalvacije z vidika presoje

6.1 Kontekst

Vsebinsko področje evalvacije se nanaša na opredelitev širšega konteksta, tako na nacionalni, delno pa tudi na mednarodni ravni. Prikazali bomo zgodovinski razvoj programov in strokovne podlage, na osnovi katerih so snovalci programov zasnovali temeljne gradnike. Temeljna evalvacijska problematika konteksta javno veljavnih programov se nanaša na vprašanje ali so se teoretska in strokovna izhodišča, oblikovana na osnovi empiričnih podatkov, v praksi potrdila in ali so bila ustrezno vključena v programe. Kako se je načrtovala politika na tem področju in kako se je udejanjala.

6.2 Opis programov in programov usposabljanj za učitelje/mentorje

Vsebinsko področje evalvacije se nanaša ugotavljanje ustreznosti vsebin, metod, pristopov za ciljne skupine. Temeljna evalvacijska problematika pri pregledu javno veljavnih programov in programov usposabljanja za izvajanje se bo osredotočala na vprašanja: koliko programi udejanjajo cilje, ki so v njih opredeljeni. Koliko se skladajo s (sedanjimi) nacionalnimi prioritetami.

6.3 Lastnosti ciljnih skupin udeležencev

To vsebinsko področje evalvacije se nanaša na analizo strukture ciljnih skupin, njihovih sociodemografskih značilnosti, morebitnih trendov skozi leta izvedb, ki so vplivali na učinek programov. Posebej se osredotoča na pismenost in najpomembnejše primanjkljaje vključenih.

Temeljna evalvacijska problematika, ki izhaja iz vsebinskega področja ciljnih skupin se nanaša na vprašanje: ali so v programih opredeljene ciljne skupine res zastopane med udeleženci programov, katere so prevladujoče, katere so izključene, v čem se razlikujejo od zamišljenih in kakšne so njihove nove potrebe.

6.4 Andragoški delavci (učitelji/mentorji)

Vsebinsko področje evalvacije neposrednih izvajalcev javno veljavnih programov se nanaša na identificiranje motivov za vključitev v usposabljanje in delo v takih programih, ovire pri izvedbah in delu strokovnega delavca, konkretne izkušnje, kako/kdaj se formira ustrezna profesionalna identiteta, ugotavljanje stališč in zadovoljstva pri poslanstvu.

Temeljna evalvacijska problematika neposrednih izvajalcev javno veljavnih programov se fokusira na vprašanje: ali andragoški/pedagoški delavci v usposabljanjih za izvajanje javno veljavnih programov pridobijo dovolj strokovnega znanja, izkušenj in nenazadnje tudi zmožnosti za uspešno izvajanje. Z longitudinalnim spremljanjem izbranih neposrednih izvajalcev (učiteljev UŽU, RPO in mentorjev PUM) želimo pridobiti poglobljene, zanesljive, dobro dokumentirane interpretacije. Spremljati želimo razvoj kompetenc z KVLII (in tudi kvantitativnimi prijemi) inštrumenti. Ključno raziskovalno vprašanje je: Kako in kdaj se najbolj uspešno razvijajo specifične kompetence za delo v programih? (Kaj proces pospešuje in kaj zavira? Kakšne osebnostne lastnosti so ugodnejše? Kako vpliva temeljno usposabljanje na posameznega učitelja? V kolikšni meri predhodne izkušnje vplivajo na uspešno »socializacijo«?)

6.5 Potrebe sedanjih udeležencev programov

Vsebinsko področje evalvacije se nanaša na potrebe udeležencev, ki so/niso zadovoljene, motive za udeležbo, zadovoljstvo, stališča... Ugotavlja tudi spremenjene značilnosti, kaj jih je povzročilo. Temeljna evalvacijska problematika o udeležencih programa postavlja vprašanje: ali udeležba v programih prispeva k dvigu temeljnih spretnosti in večji funkcionalni pismenosti posameznih ranljivih skupin.

6.6 Izvedbe, organizacija in vodenje programov

Vsebinsko področje evalvacije se nanaša na potrebe in izkušnje izvajalskih organizacij, analizo njihovih predlogov za spremembe. Temeljna evalvacijska problematika se vrti okrog vprašanja, kako organizacijski pristopi, možnosti in ovire vplivajo na kakovost programov.

Temeljne vsebinske sklope in evalvacijska vprašanja smo zasnovali tako, da bi z njihovo pomočjo predmet naše evalvacije lahko ovrednotili iz različnih zornih kotov. Opredelili smo ravni, temeljne vsebinske sklope in iz tega izvirajoča evalvacijska vprašanja.

7. KRITERIJI PRESOJE IN KAZALNIKI UČINKOV

M.F.Smith indikator (v Mathison, 2005, str. 199) opredeli, kot »operacionalizacijo spremenljivke, uporabljene v evalvaciji. (...) Indikatorji so opisi tega, kar lahko empirično opazujemo, ker se skozenj nakazuje določen vidik ali element predmeta evalvacije⁶ v študiji«.

Sagadin (1999) loči vidike, kriterije in indikatorje presoje. Opozarja, da je od izbire vidikov in njim ustreznih pričakovanih učinkov ali rezultatov ter tem ustreznih indikatorjev odvisno, kaj bomo z evalvacijo o programu sploh ugotavljali, izbira kriterijev pa po Sagadinu določi 'vatef' za presojo, kaj škodi programu v dobro, kaj slabo in kaj vmes.

V pričujoči evalvaciji smo kot kriterije presoje opredelili naslednje:

sestava programa ustreza sedanjemu/sodobnemu kontekstu; uresničevanje predvidenih ciljev programa; ustreznost pedagoško-andragoških prijemov glede na dejansko vključene udeležence; ustreznost vključenih ciljnih skupin; ustreznost programa za potrebe izvajalske organizacije; identificirani primeri dobre prakse pri izvajanju programov; vpliv različnosti pristopov posameznih izvajalcev na kakovost učinkov programa; vpliv drugih okoliščin na kakovost programa (način financiranja, organizacijski pristopi, lokalne možnosti in ovire); primerna strokovna usposobljenost, izkušnost in zmožnosti andragoško/pedagoških delavcev za uspešno izvajanje programov; motivi posameznika za vključitev v usposabljanje in delo v takih programih; kakovost razvoja specifičnih kompetenc učiteljev/mentorjev za delo v programih; aktualnost/uporabnost pridobljenega znanja učiteljev/mentorjev ovire pri izvedbah in delu strokovnega delavca; zadovoljstvo pri izvedbah in delu strokovnega delavca; vključenost predvidenih udeležencev iz ciljnih skupin v program (odstopanja, vzroki); doseganje ciljev programa na ravni udeleženca; uporabnost pridobljenega znanja udeležencev; ustreznost programov na dejanske potrebe udeleženih

⁶ Evaluant (angl. evaluand) je generični pojem (ki ga je skoval M. Scriven), ki se uporablja, kadar imamo v mislih katerikoli objekt evalvacije. To so lahko osebe, programi, ideje, politike, produkti, objekti, izvedbe itd.

integracija udeleženi v družbo; pričakovana aktivnost udeležencev po končanem programu; dostopnost programov; sistemske pomanjkljivosti glede na program
točnost izhodišč pri oblikovanju programa; ustreznost v program vključenih sistemskih izhodišč na nacionalni in lokalni ravni; nove potrebe pripadnikov ranljivih skupin; zastopanost opredeljene ciljne skupine med udeleženci programa; nove ciljne skupine, ki jih obstoječi oziroma prenovljeni programi lahko ustrezno nagovorijo; dvig temeljnih zmožnosti posameznih ranljivih skupin zaradi udeležbe v programu; ustreznost vsebin programa glede na ciljne skupine; nezadovoljene v programu opredeljene potrebe glede na splošne cilje programa; vsebinska ustreznost programa glede na specifične cilje
vsebinska ustreznost programa glede na sistemske cilje; skladnost ciljev programa s (sedanjimi) nacionalnimi prioritetai.

Kazalnike učinkov smo v skladu z Sagadinovimi (1999) priporočili določili na osnovi teh kriterijev.

8. METODOLOŠKA IZHODIŠČA IN VIRI INFORMACIJ

8.1 Temeljni raziskovalni model

V temeljnem raziskovalnem modelu bomo uporabili kvantitativne in kvalitativne postopke.

Poudarek raziskave je na kvalitativnem pristopu, saj so glavni subjekt naše raziskave ranljive ciljne skupine. Dostop do teh skupin je, kot je znano, težak in zahteven. Zavedamo se, da bo težko doseči prav glavne subjekte. To je razlog, da smo več teže namenili kvalitativnemu pristopu, ki globlje prodre v naravo problema.

J. Sagadin kvantitativni in kvalitativni pristop opiše kot antipoda: *Kvantitativno* pedagoško raziskovanje po njegovem največkrat označuje kavzalna paradigma, ki ugotavlja vzročno-posledične povezave med pojavi na področju vzgoje in izobraževanja. Za *kvalitativno* pedagoško raziskovanje je najpogosteje »značilna interpretativna paradigma, kjer je poudarek na razumevanju in interpretaciji raziskovanih situacij, procesov, dogajanj, odnosov, reakcij, ravnanj... iz perspektive njihovih udeležencev (akterjev); to je, kako posamezniki (akterji) vidijo, interpretirajo določeno situacijo, proces, kakšni so nameni, motivi, smisli (pomeni) njihovih reakcij in ravnanj iz njihovih zornih kotov« (Sagadin 2001, str. 12).

S komparativno analizo možnih kvalitativnih metodoloških pristopov (prim. Fikfak 2004) smo skušali odgovoriti na vprašanje, katera »različica« bi bila najprimernejša za potrebe raziskave, torej andragoški vidik obravnavanega problema, kar se kaže v strukturi načrta evalvacije. Glede na to, da želimo osredotočiti tudi na raziskovanje oblikovanja in krepitve razvoja poklicne identitete učiteljev UŽU in mentorjev PUM, bomo delno uporabili tudi biografsko metodo.

Metodologija kvalitativne raziskave ima lahko zelo različne poudarke. Guba in Lincoln, temeljna avtorja v kvalitativni metodologiji, sta za uporabo v pedagoških raziskavah po Sagadinovem mnenju predstavila zelo primeren model (prim. Sagadin 1991a). Sagadin opozarja, da znotraj kvalitativnega pristopa ne moremo pričakovati »paradigmatske enotnosti v tem smislu, da bi vsi teoretiki govorili o eni in isti paradigmi, ki bi jo vsi enotno opredeljevali in opisovali (predpostavljali)« (Sagadin 2001, str 11). Tudi B. Mesec meni, da

»je pojem kvalitativno raziskovanje skupni pojem za zelo različne teoretične, metodološke in metodične pristope k družbeni resničnosti« (Mesec 1998, str. 22).

Med seboj se kvalitativne raziskave razlikujejo v treh glavnih sklopih:

- glede tega, čigav položaj je izhodišče in težišče raziskave - raziskovančev (informatorjev) ali raziskovalčev / pri naši raziskavi je težišče na informatorjevem zornem kotu;
- kako poteka raziskava (metodologija) / v našem primeru kombinacija kvalitativnega in kvantitativnega pristopa, komparativna analiza, longitudinalna študija in drugo;
- kakšno je razmerje med raziskavo in teorijo (značilnosti oblikovanja teorije) / v našem primeru gre za kombinacijo preverjanja izhodiščnih konceptov in analitične indukcije, iz česar bo izpeljana »utemeljena teorija« (prim. Sagadin 1993) ali »poskusna teorija«, kot isto raje poimenuje Mesec (prim. 1998). Temu bodo sledile izpeljave strokovnih izhodišč za prenovo obstoječih ali oblikovanje novega programa ter priporočila za načrtovalce politik in druge zainteresirane skupine.

D. Silverman (2000, str 76-82) močno poudarja prav medsebojno hierarhično povezavo med teoretičnim in praktičnim delom kvalitativne raziskave. Njegov pogled se razteza od modela-koncepta-teorije-hipoteze-metodologije-metode do ugotovitev oziroma rezultatov, ko se raziskovalec spet vrača k hipotezam-metodologiji-metodi in ponovni primerjavi z zbranimi podatki, se odraža tudi v našem pristopu. Triangulacija bo pomemben del raziskave.

Po Stufflebeamu (prim. Stufflebeam in drugi 2000) bi moral biti že sam evalvacijski načrt vedno narejen na osnovi »pogajanj« med naročnikom in izvajalcem. Vlogo izvajalca vidi kot tistega, ki naročniku pomaga opredeliti realistične cilje, ki naj jih evalvacija doseže. S tega vidika in glede na to, da želimo v evalvacijo vključiti čim več zainteresiranih skupin, je zamišljena **evalvacija participativna**, kot jo opredeljuje P.A. Easton (1997), ki je razvil model evalvacije, posebej prilagojene za izobraževalne programe za odrasle. Bistvo participativne evalvacije je, da gre za sodelovalni proces v različnih fazah raziskave, pri čemer so dejavne različne zainteresirane skupine, ki imajo povezavo z določenim izobraževalnim programom ali imajo v zvezi z njim določene naloge. »Dobra evalvacija je sama po sebi lahko sinonim za dobro nadaljnje izobraževanje odraslih« (Easton 1997, str. 29).

Kot pravi v prvem temeljnem slovenskem prispevku o programski evalvaciji J. Sagadin (1999)⁷, »evalvacija pri preizkušanju novega ali izpopolnjenega programa v praksi lahko prinaša, če je zasnovana in izvajana kot raziskava z vsemi potrebnimi značilnostmi empirične raziskave nekaj temeljnih, med seboj prepletenih vrst izsledkov« (str.198): ugotovitve o učinkovitosti in kakovosti programa, pogled v njegov prihodnji razvoj in tudi nova strokovna spoznanja, nastala ob poglobljanju in analizi programa. Prav slednje so tudi pomembni cilji pričujočega projekta.

⁷ Sagadin se pogosto v ključnih definicijah naslanja na pojmovanja, kot jih utemeljuje svetovno priznan metodolog M. Q. Patton.

Naše ugotovitve o učinkovitosti in kakovosti programov bodo slonele na empiričnih podatkih, zbranih na terenu ter poglobljeni analizi teoretskih virov, kot tudi sekundarni analizi nekaterih raziskav, ki bodo podlaga za oblikovanje prenovljenih programov. Vpogled v njihov morebitni prihodnji razvoj nam bodo omogočila pričevanja neposrednih udeležencev programov, njihovi izvajalci, učitelji, mentorji, načrtovalci politik in druge zainteresirane skupine. Predloge sprememb, ki jih bomo navedli kot rezultat te evalvacije, bomo skrbno pretehtali v triangulaciji z njimi in morebitnimi drugimi zainteresiranimi skupinami, prav tako pa tudi nova strokovna spoznanja, do katerih bomo prišli ob analizi programov in poglobljanju v izkušnje izvajalcev.

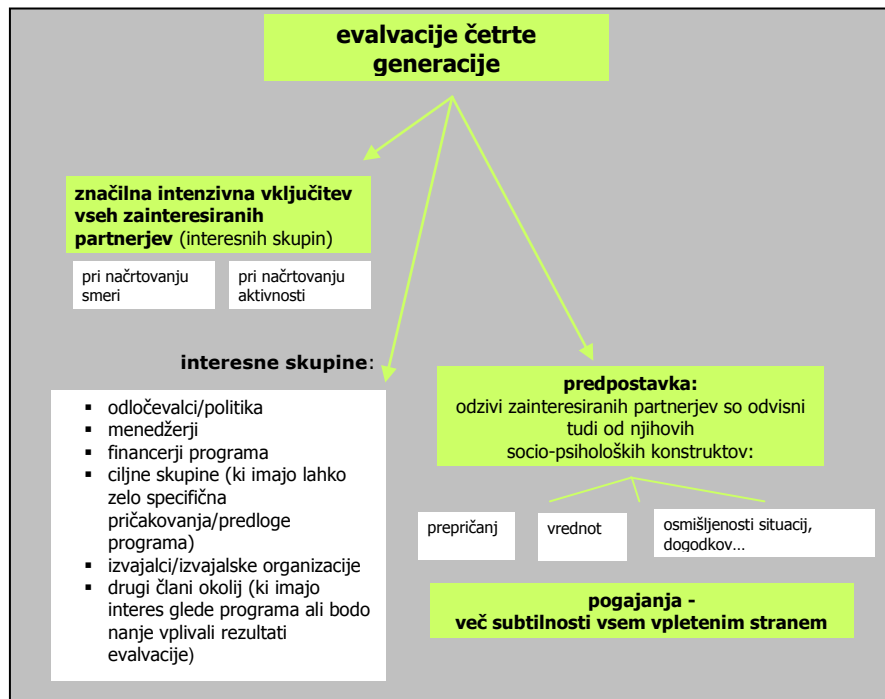
8.2 Izbira tipa evalvacije

Naslonili se bomo na vrsto drugih domačih in tujih **virov**, na katere se sklicujemo pri ključnih odločitvah glede metodološke izpeljave evalvacije, a generalno se bomo poleg »predpisanih izhodišč«, ki jih za evalvacije v šolstvu določa dokument Izhodišča za evalvacijo kurikularne prenove (1999), naslonili tudi na nekatere domače strokovnjake. Najprej na temeljnega avtorja, domačega metodologa J. Sagadina, ki je vrsto let izvirno razvijal slovenskemu šolskemu oziroma izobraževalnemu kontekstu prilagojeno evalvacijsko teorijo in jo preizkušal tudi v praksi. B. Čagran meni, da je njegova tipologija evalvacij »plod znanstveno izvirnega in dovršenega dela na področju metodologije evalvacijskih raziskav pri nas« (Čagran 1999, str. 54).

Citirana ugotovitev je eden izmed razlogov, da se opremo na domače, kontekstu prilagojeno znanje, ki ga bomo dopolnili z najnovejšimi teoretičnimi izpeljavami mlajših domačih in tujih strokovnjakov na področju evalvacijske metodologije. Med aktualnimi domačimi viri velja omeniti še skupino avtorjev, ki so nasledniki izvrstnega metodologa B. Meseca. Avtorji N. Rode, L. Rihter in B. Kobal so sodobne tuje ugotovitve po našem mnenju ustvarjalno in ustrezno aplicirali na slovenske razmere za področje socialnega dela v knjigi *Evalvacija programov v socialnem varstvu: model in postopek izvedbe* (2006). Posebej pa smo se naslonili tudi na dela T. Možina, med njimi na evalvacije s področja kakovost v izobraževanju, in pregled od tradicionalnih do sodobnih modelov ugotavljanja in razvijanja kakovosti v izobraževanju odraslih (Možina T. 2003).

Posebej pa je potrebno poudariti, da našo raziskavo uvrščamo med t.i. **evalvacije četrte generacije**. Kot poudarja J.S. Lincoln (v Mathison, 2005, str 161-164), je za to generacijo značilna intenzivna vključitev vseh zainteresiranih partnerjev (angl. stakeholders) tako pri načrtovanju smeri kot tudi aktivnosti, ki jih je za kakovostno evalvacijo potrebno izvesti.

PRIKAZ 09: Glavni poudarki evalvacij četrte generacije

V evalvacijah četrte generacije je vključitev zainteresiranih partnerjev bistveno širša kot kdajkoli doslej (Mathison, 2005): to niso le menedžerji in financerji programa ampak tudi ciljne skupine (ki imajo lahko zelo specifična pričakovanja oziroma predloge programa) ter številni drugi člani okolij, ki imajo interes glede programa ali bodo nanje vplivali rezultati evalvacije. Še pomembneje pa je, da so temeljne predpostavke v tej generaciji evalvacij nekoliko drugačne: že v izhodišču izhajajo iz predpostavke, da se zainteresirani partnerji odzivajo ne le fizično ampak so njihovi odzivi odvisni tudi od socio-psiholoških konstruktov (prepričanja, vrednote, osmišljenost situacij, dogodkov, aktivnosti...). Tako je pomemben del evalvacije zbiranje podatkov prav teh predpostavk z interakcijo med evalvatorji in zainteresiranimi partnerji, ki prinaša več informiranosti, več dejstev, več subtilnosti obema vpletenima stranema. Zato so predlogi sprememb - rezultatov evalvacije - podvrženi bolj intenzivnim pogajanjem o bodočnosti obravnavanega programa. Zaradi te narave pristopa pa je možen širok repertoar metodoloških postopkov. Zelo pomemben element evalvacij četrte generacije je tudi upoštevanje vrednotenja in »vrednot kot centralne točke evalvacijskih prizadevanj«. Vse to bomo pri podrobnejši zasnovi treh evalvacijskih študij posebej upoštevali.

Opravili bomo tudi primerjalne analize stališč učiteljev/mentorjev ob začetku usposabljanja in po prvem samostojno izvedenem programu. V postopku evalvacije smo med seboj primerjali različne izvedbe posameznih programov, zato lahko govorimo tudi o primerjalni sumativni evalvaciji (prim. Sagadin 1999, str. 203). Predvsem v primeru primerjave različnih izvedb programa PUM, smo sledili skrajnim primerom in tako orisali najširše polje delovanja.

Načelno lahko pričujočo evalvacijo opredelimo kot eksterno, intenzivno in sumativno evalvacijo (po Sagadinu 1999, str. 201), pri čemer je potrebno upoštevati, da »formativna in sumativna evalvacija v praksi nista vedno natančno ločeni med seboj in da se ne omejimo vedno samo na eno izmed njiju oziroma samo na sumativni ali samo na formativni vidik

evalvacije«. Da je naša evalvacija bolj nagnjena k intenzivnosti kot ekstenzivnosti, bomo natančneje pokazali v prikazu metodoloških postopkov zbiranja podatkov, saj bomo izvedli neposredno analizo manjšega števila izvedenih programov, pri čemer bomo segli v podrobnosti (zajeli bomo večje število spremenljivk) in globino dogajanja. Kot omenja Sagadin (1999), je to primeren način, kako lahko prispevamo k razvoju in izpopolnjevanju programov. Prav to pa je tudi glavni namen naše evalvacije: ugotoviti, kako analizirani programi odговarjajo na potrebe ranljivih skupin v spremenjenih družbenih razmerah.

Raziskava je empirična in aplikativna. Pri analizi empiričnih podatkov bomo uporabili deskriptivni in kavzalni pristop. Posamezne študije lahko opredelimo kot pregledne in razvojne študije

8.3 Viri informacij

Primarni viri informacij bodo različne zainteresirane skupine (predstavniki naročnika evalvacije, predstavniki javnih zavodov, ki se ukvarjajo z vprašanji pismenosti in osipa mladih in mlajših odraslih; izvajalci programa usposabljanj za učitelje UŽU in mentorje PUM, snovalci programov UŽU, PUM in RO; učitelji UŽU, učitelji v programih RO in mentorji PUM; udeleženci programov UŽU, PUM in RO; menedžerji in organizatorji izobraževanj v organizacijah/ ustanovah, ki programe izvajajo; župani, predstojniki regionalnih ali lokalnih razvojnih ustanov in drugi). Med primarnimi viri pa bodo tudi zapisniki in drugi podatki nastali pri opazovanju z udeležbo (opazovalni protokoli pri opazovanju izvedb programov in usposabljanj za učitelje/mentorje).

Sekundarni viri bodo različni obstoječi pisni viri, poročila in baze podatkov, ki niso nastali za namene evalvacije (ustrezna strokovna literatura in podobne študije s tega področja, obstoječa dokumentacija MŠŠ in pri izvajalcih programov, strokovne ocene in mnenja, ki so jih izdelale različne strokovne službe), ekspertne ocene snovalcev programov ter informacije o organizaciji in vodenju iz dokumentov s področja načrtovanja in vodenja dela ter zapisnikov o delu na ravni izvajalske ustanove.

8.4 Raziskovane spremenljivke

Neodvisna spremenljivka (NS) so JV programi UŽU, PUM, RPO in Programi temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje.

Kontrolne spremenljivke (KS) so: socialno demografske značilnosti udeležencev (izobrazbena stopnja, število let šolanja, starost, spol, zaposlitveni status, kraj bivanja,); politika do ranljivih skupin; izvajalske organizacije (vrsta organizacije in kraj izvedbe programa).

- KS socialno demografske značilnosti udeležencev – Naša hipoteza je, da so razlike med značilnostmi opredeljenih ciljnih skupina v programih in dejanskim stanjem v praksi. Razliko je mogoče pripisati vplivom socialno-ekonomskih sprememb v družbi.

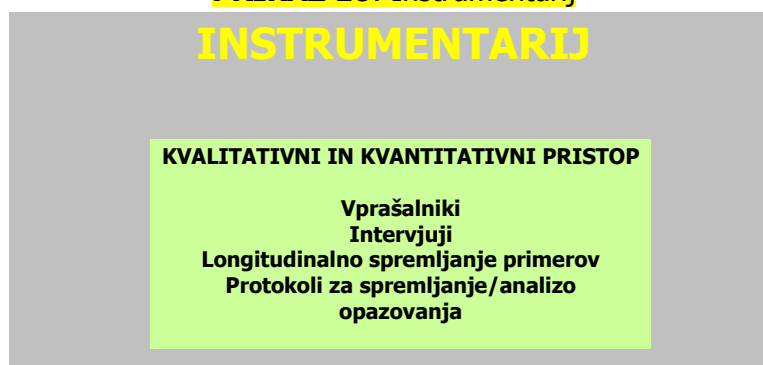
- KS politika do ranljivih skupin - Naša hipoteza je, da se politika do ranljivih ni spreminjala tako na planski ravni deklarativnih dokumentov kot na izvedbeni ravni financiranja.
- KS izvajalske organizacije - Naša hipoteza je, da je mogoče razliko v sestavi skupin skozi leta (spremenjene socialno demografske značilnosti udeležencev) pri istih izvajalskih organizacijah pripisati vplivom družbeno-ekonomskih sprememb.

Odvisne spremenljivke (OS) so: temeljne zmožnosti/ življenjska uspešnost/integracija udeležencev; zadovoljstvo udeležencev, izvajalcev (učiteljev in mentorjev) in uporabnikov (lokalna skupnost, družba) ter pedagoško-andragoški pristopi (projektno delo).

8.5 Instrumenti in postopki za pridobivanje informacij

V evalvacijski študiji bomo podatke pridobivali s pomočjo različnih inštrumentov in postopkov, posebej prilagojenih izbranemu kvalitativnemu ali kvantitativnemu pristopu, ki ju bomo ustrezno dopolnjevali in kombinirali.

PRIKAZ 10: Inštrumentarij

Podatke bomo črpali iz:

1. analiz ustrezne literature in pisnih virov, ki jih posedujejo v študiji opredeljene zainteresirane skupine;
2. analiz drugih in podobnih evalvacijskih študij s tega področja;
3. analize konteksta;
4. analiz obstoječe dokumentacije;
5. analiz posebej pripravljenih baz podatkov, ki nam omogočajo natančen pregled nad potekom razpisov za raziskovane programe;
6. analize razpisov in sklepov o razmestitvi od leta 2003 do 2010, iz katerih je razvidna oblika in količina financiranja programov UŽU, RPO in PUM ter izbrani izvajalci za vsako leto. Temeljne tabele razpisov nam bodo omogočile evalvacijo na ravni načrtovanja politike izobraževanja za opredeljene ciljne skupine;
7. posebej vzpostavljenih baz o razpisanih sredstvih, izbranih izvajalcih in izvedbah programov ter udeleženi odraslih;

8. statističnih podatkov, ki jih bomo pridobili iz ustreznih že zbranih baz podatkov (MŠŠ) ter s pomočjo posebej oblikovanega inštrumentarija;
9. vprašalnikov;
10. polstrukturiranih in informativnih intervjujev z različnimi predstavniki zainteresiranih skupin (ki jih bomo posneli in transkribirali ter ustrezno analizirali);
11. posnetkov fokusnih skupin;
12. izdelkov udeleženi v izobraževanjih (tako učiteljev kot odraslih udeležencev v programih);
13. podrobne dokumentacije, ki bo nastajala v longitudinalni študiji o razvoju učiteljevih/mentorjevih kompetenc od vključitve v usposabljanje za izvedbo programa UŽU ali PUM (september 2009) do zaključenega prvega leta izvajanja programa v vlogi verificiranega učitelja UŽU ali mentorja PUM (začetek leta 2011);
14. podatkov iz študije primera (poglobljene analize posameznih izbranih primerov);
15. analize strokovnih ocen in mnenj, ki so jih izdelale različne strokovne službe;
16. opazovalnih protokolov pri opazovanju izvedb programov in usposabljanj za učitelje/mentorje;
17. informacij o organizaciji in vodenju, ki jih bomo pridobili iz dokumentov s področja načrtovanja in vodenja dela, zapisnikov o delu na ravni izvajalske ustanove, ekspertnih ocen snovalcev programov.

Pri zbiranju informacij s strani *udeleženi v programih UŽU in PUM* bomo še posebej uporabljali: morebitne že obstoječe izdelke, eseje, anketne vprašalnike, opazovalne liste in intervjuje. Pri pridobivanju podatkov s strani strokovnih delavcev, učiteljev UŽU in mentorjev PUM, bomo posebej pozorni na uporabo: anketnih vprašalnikov, lestvic stališč, podatkov zbranih s pomočjo fokusne skupine, individualnih polstrukturiranih intervjujev, ocenjevalne lestvice, protokole za neposredno opazovanje zunanjih evalvatorjev ter drugo dostopno dokumentacijo.

Pri izdelavi, priredbi ali izbiri instrumentov in materialov za pridobivanje informacij bomo posebej pazili na ustrezne postopke izdelave (nestandardiziranih) instrumentov. Postopki pri izdelavi vprašalnikov in drugih inštrumentov v naši študiji bodo smiselno upoštevali mednarodno priznana načela in standarde programske evalvacije. Za kakovost metodološkega dela bo skrbel vrhunski zunanji strokovnjak, ki bo opravil recenzijo inštrumentov in postopkov.

IV. ČASOVNI NAČRT PROJEKTA IN OPREDELITEV NALOG

OPOMBA: Predstavljeni načrt evalvacije obsega le prvo, drugo in tretjo fazo projekta! Zaradi preglednosti dokaj kompleksne strukture celotnega projekta prikazujemo tudi predvidene faze, ki ne sodijo v obseg te evalvacije. S tem natančneje prikažemo, kam se umešča zamišljena raziskava v okviru prve in druge aktivnosti *Evalvacija JV programov* ter *Evalvacija programov temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje*.

Celoten projektni načrt predvideva naslednje faze:

- Prva faza (oktober - december 2009): Zbiranje oziroma dopolnjevanje podatkov o realizaciji programov.
- Druga faza (februar - april 2010): Zbiranje podatkov na terenu.
- Tretja faza (marec - september 2010): Oblikovanje in presoja zaključkov na podlagi zbranih podatkov, ki bodo služili kot podlaga za prenovo programov.
- Nadaljnje faze (oktober 2010 - junij 2011): Prenova javno veljavnih programov za odrasle
- Nadaljnje faze (oktober 2010 - november 2011): Razvoj novega »krajšega« programa za osipnike.
- Nadaljnje faze (november - december 2011): Sklepno fazo predstavlja zaključna predstavitevna konferenca.

PRIKAZ 11: ČASOVNI NAČRT CELOTNEGA PROJEKTA *Razvoj pismenosti ter ugotavljanje in priznavanje neformalnega učenja od 2009 do 2011*

aktivnosti	1. Evalvacija JV programov 2. Evalvacija programov temeljnega usposabljanja za učitelje in mentorje			3. Prenova JV programov 4. Prenova programov temeljnega usposabljanja za učitelje/ mentorje	5. Razvoj novega »krajšega« programa za osipnike.	6. Priprava strokovnih podlag in scenarijev.	
	1. faza	2. faza	3. faza	nadaljnje faze	nadaljnje faze	nadaljnje faze	nadaljnje faze
	dopolnjevanje baz podatkov, priprava metodoloških izhodišč	zbiranje podatkov na terenu, analiza	oblikovanje zaključkov na podlagi zbranih podatkov	prenova programov	razvoj novega programa za osipnike	priprava strokovnih podlag, scenarijev	zaključna predstavitev a konferenca
9/09							
10/09							
11/09							
12/09							
1/10							
2/10							
3/10							
4/10							
5/10							
6/10							
7/10							
8/10							
9/10							
10/10							
11/10							

12/10							
1/11							
2/11							
3/11							
4/11							
5/11							
6/11							
7/11							
8/11							
9/11							
10/11							
11/11							
12/11							

V. STANDARDI PROGRAMSKE EVALVACIJE

Nacionalna komisija za uvajanje in spremljanje novosti v vzgoji in izobraževanju priporoča splošno sprejeta evalvacijska pravila oziroma standarde, posebej razvite v pomoč načrtovalcem evalvacijskih študij. Opisane standarde upošteva predstavljena evalvacija.⁸

Koristnost

Standardi koristnosti omogočajo, da bo evalvacija z informacijami dobro služila potrebam potencialnih uporabnikov. Pri opredeljevanju evalvacijskega problema in načrtovanju evalvacijske študije smo posebej upoštevali zlasti naslednje standarde: *natančna opredelitev in določitev ciljnih skupin*⁹, *izbor in obseg informacij*, *določitev vrednosti* v smislu opredelitve pričakovanj, načel in jasnosti vrednostnih sodb, katerih naslovnik so evalvatorji sami. Pri zbiranju informacij bomo upoštevali predvsem naslednje standarde: verodostojnost evalvatorjev, izbiro in obseg informacij. Pri analizi dobljenih informacij kot tudi pri zbiranju informacij se bomo trudili posebej upoštevati standard vnaprejšnje *določitve vrednosti*.

Izvedljivost

Z upoštevanjem standardov izvedljivosti naj bi skrbeli, da bo evalvacija stvarna, razsodna, taktna in zmerna. Pri načrtovanju evalvacijske študije, zbiranju informacij ter pri analizi dobljenih informacij bomo posebej upoštevali predvsem naslednje standarde: *smotrnost postopkov* in *družbeno sprejemljivost*.

Primernost

S standardi primernosti naj bi skrbeli, da bo evalvacija izvedena zakonito, etično in v dobro tako tistih, ki so vključeni vanjo, kot onih, ki jih rezultati evalvacije zanimajo, zadevajo oziroma so od njih odvisni. Pri opredeljevanju evalvacijskega problema smo posebej upoštevali zlasti naslednji standard: *usmerjenost k uporabnosti*. Pri načrtovanju evalvacijske študije smo posebej upoštevali predvsem ureditev formalnih obveznosti, popolno in pošteno ocenjevanje. Pri zbiranju informacij pa ureditev formalnih obveznosti, pravice udeležencev, interakcijo v evalvaciji, popolno in pošteno ocenjevanje.

Natančnost

Z upoštevanjem standardov natančnosti naj bi skrbeli, da bo evalvacija odkrila in posredovala vse ustrezne informacije o tistih značilnostih programa, ki določajo njegovo pravo vrednost in vrline. Pri opredeljevanju evalvacijskega problema smo posebej upoštevali zlasti naslednje standarde: dokumentacija o programu, analiza konkretnih kontekstov, opis namenov in postopkov in metaevalvacija. Pri načrtovanju evalvacijske študije bomo poleg teh

⁸ Standarde programske evalvacije (The program evaluation standards - How to assess evaluations of educational programs) izdaja skupni odbor 16 združenj, zvez in svetov iz ZDA in Kanade, zainteresiranih za evalvacijo vzgoje in izobraževanja, za katere želijo, da bi bila kakovostna, trdna in vredna zaupanja (prim: The Joint Committee on Standards for Educational Evaluation - The Joint Committee on Standards for Educational Evaluation (1994). The program evaluation standards: How to assess evaluations of educational programs (2. izd.). Thousand Oaks: Sage.)

⁹ Primerjaj natančno opredelitev standardov v Izhodišča za evalvacijo kurikularne prenoje (1999, str.19-22).

posebej upoštevali še naslednje standarde: opravičljivost virov informacij, veljavnost informacij, zanesljivost informacij, analiza kvantitativnih in kvalitativnih informacij, argumentiranost sklepov, nepristransko poročanje in metaevalvacija. Pri zbiranju informacij in analizi dobljenih informacij bomo sledili naslednjim standardom: pregled dokumentacije o programu, analiza konkretnih kontekstov, opis namenov in postopkov, opravičljivost virov informacij, veljavnost informacij, zanesljivost informacij, sistematičnost informacij in metaevalvacija.

VI. PREDVIDENI REZULTATI

Aktivnost *Evalvacija JV programov* predvideva evalvacijo 5 programov za razvoj pismenosti, program PUM ter program računalnika pismenost za odrasle. V tem okviru so predvideni naslednji konkretni končni rezultati:

1. Pripravljena izhodišča, načrt evalvacije in metodološka orodja v obliki enotnega načrta evalvacije (ki ga predstavlja ta dokument).
2. Predstavitev in obravnava rezultatov ter predlogov na osnovi empiričnih podatkov na SSIO.
3. Zaključena evalvacija programov in pripravljene predloge za prenovo v obliki notnega končnega poročila z rezultati evalvacije in predlogi.

Aktivnost *Evalvacija programov za usposabljanje strokovnih delavcev* predvideva evalvacijo programov Temeljnega usposabljanja za učitelje UŽU in Temeljnega usposabljanja za mentorje PUM. V tem okviru so predvideni naslednji konkretni končni rezultati:

1. Pripravljena izhodišča, načrt evalvacije in metodološka orodja v obliki enotnega načrta evalvacije (ki ga predstavlja ta dokument).
2. Predstavitev in obravnava rezultatov ter predlogov na osnovi empiričnih podatkov na SSIO.
3. Zaključena evalvacija programov in pripravljene predloge za prenovo v obliki enotnega končnega poročila z rezultati evalvacije.

VII.VIRI

- Akcijski načrt (2006).** Akcijski načrt za razvoj pismenosti za obdobje 2007-2013. Nacionalna strategija za razvoj pismenosti. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Evropski socialni sklad.
- Akcijski načrt za razvoj pismenosti za leto 2006.** On line:
http://npp.acs.si/images/stories/PDF/nsrp_akcijski_nacrt_2007_2013.pdf
- ASA (1998).** The program evaluation standards: Summary of the standards.
<http://www.eval.org/EvaluationDocuments/progeval.html>, dostopano na dan 20.4.2008.
- Barton, D. (et all) (2007).** Literacy, lives and learning. New York: Routledge.
- Bhola, H.S. (1990).** Evaluating »literacy for development«, project, programs and campaigns. Hamburg: Unesco institute for Education, German Foundation for International development.
center Slovenije (interno gradivo).
- Čagran, B. (1999).** Šolski svetovalni delavci in evalvacija vpeljevanja devetletne osnovne šole. V: sodobna pedagogika 4/99, Letnik 50, Ljubljana, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije, str. 50-69.
- Darling, S. (2004).** Future directions for family literacy. V: Wasik, B. H.: Handbook of family literacy. Mahwah : L. Erlbaum Associates (str. 603-616)
- DeBruin-Parecki, A., Krol-Sinclair, B. (2003).** Family literacy : from theory to practice. Newark: International Reading
- Easton, P.A. (1997).** Sharpering our tools: Improvinf evaluation in adult and non formal education. Hamburg: UNESCO institute for education.
- Frechtling, JA (2007).** Logic modeling methods in program evaluation. San Francisco: Jossey-Bass.
- Grginič, M. (2006).** Družinska pismenost. Domžale: Izolit.
- Illeris, K. (ed.) (2007).** How we learn. Learning and non-learning in school and beyond. Roskilde University Press. MY: Routledge. (Second edition).
- Illeris, K. (ed.) (2009).** Contemporary theories of learning. Learning theorists.. in their own words. London, New York: Routledge.
- International Adult Literacy Survey1998.**
[http://www.acronymfinder.com/International-Adult-Literacy-Survey-\(IALS\).html](http://www.acronymfinder.com/International-Adult-Literacy-Survey-(IALS).html), dostopano: februar 2010.
- Istenič Starčič (ur.) (2003).** Evalvacija socialno integracijske vloge programa projektno učenje za mlajše odrasle. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske univerze.
- Izhodišča za evalvacijo (1999).** Izhodišča za evalvacijo kurikularne prenovе vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. Nacionalna komisija za uvajanje in spremljanje novosti in programov v vzgoji in izobraževanju. Ljubljana 1999.
- Janko, Alenka:** Izobraževanje in strategije pismenosti: magistrsko delo. Ljubljana: 1997. 158 str.
- Klemenčič, S., Možina, T. (2003):** Ponudimo odraslim kakovostno izobraževanje – POKI, Koncept, uvajanje in nekaj rezultatov. Gradivo za obravnavo na strokovnem svetu za izobraževanje odraslih. Ljubljana, Andragoški center Slovenije.

Knaflič, Livija: Opredelitev in merjenje pismenosti odraslih: metodološki pristop v mednarodni raziskavi o pismenosti. V: *Sodobna pedagogika*. - ISSN 0038-0474. 51 : 2 (2000) 8-21.

Kroflič R. (2002). Izbrani pedagoški spisi. Vstop v kurikularne teorije. Zavod RS za šolstvo.

Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: MŠŠ, Urad republike Slovenije za šolstvo.

Magajna, L. (1993). Psihogenetski pristop k razvijanju pismenosti – razvojne raziskave in pedagoške implikacije. *Psihološka obzorja*, 1993/II, št. 3-4. Ljubljana: Društvo psihologov Slovenije in DZS.

Marentič Požarnik, M. (1999). Evalvacija, kakšna, za koga, čemu? V: *Sodobna pedagogika* 4/1999, str. 20-36.

Mathison, S. (ur.)(2005). Enciklopedia of evaluation. American Evaluation Association. London, New Delhi: Sage Publications.

Medveš, Z. (2000). Kakovost v šoli. V: *Sodobna pedagogika* št. 4, str. 8-26

Možina, E. (2000). Pismenost odraslih v Sloveniji. *Ib revija - revija za strokovna in metodološka vprašanja trajnostnega razvoja*, let. 34 : št. 3-4/ 2000, str. 28-40.

Možina, E. Koliko je funkcionalno nepismenih v Sloveniji: metode merjenja pismenosti odraslih. V: *Andragoška spoznanja*. ISSN 1318-5160. 5 : 1 (1999) 13-26.

Možina, T. (2003). Kakovost v izobraževanju. Od tradicionalnih do sodobnih modelov ugotavljanja in razvijanja kakovosti v izobraževanju odraslih. Ljubljana: ACS.

Nacionalna strategija za razvoj pismenosti (2006). Nacionalna Komisija za razvoj pismenosti

Nacionalna strategija za razvoj pismenosti (2006). Ljubljana 2006 (<http://npp.acs.si>) odraslim kakovostno izobraževanje – POKI..... oktober 2006. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Evropski socialni sklad. On line: <http://npp.acs.si/images/stories/PDF/nsrp.pdf>

Patton, M.Q. (1997). *Qualitative evaluation and research methods*. London: Sage publications.

Pečar, M. (ur.) (2000). Pismenost, participacija in družba znanja. 4. andragoški kolokvij. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Pečjak, S. (2000). Procesi zaznavanja in mišljenja pri začetnem opismenjevanju. V: *Slovenščina v 1. triletju devetletne osnovne šole*. Trzin: Založba Izolit.

Pečjak, S. (2006). Pedagoškopsihološke osnove pismenosti. Študijsko gradivo. Ljubljana: ESS, ACS, Filozofska fakulteta ULJ.

Pismenosti Ljubljana, Ljubljana: Nacionalna Komisija za razvoj pismenosti, oktober 2006.

po modelu Ponudimo odraslim kakovostno izobraževanje – POKI. Ljubljana, Andragoški

POKI. Program usposabljanja za uporabo modela za presojanje in razvijanje kakovosti ponudimo

Pravilnik o uvajanju in spremljanju novosti in programov v vzgoji in izobraževanju,

Priročnik BZZ (2007). Branje za znanje in branje za zabavo. Priročnik za program družinske pismenosti za starše predšolskih otrok. Ljubljana, Andragoški cente Slovenije, v pripravi

Proteasa, A. (2009). Ex post evaluation of the 2000-2006 ESF support to the Open Method of Coordination in Social Protection and Social Inclusion. Case Study report Project learning for Young adults (PLYA) Country Slovenia. Unpublished material. Ljubljana: The Library of the Slovenian Institute for Adult Education.

- Reder, S., Bynner, J. (2009).** Tracking adult literacy and numeracy skills. Findings from longitudinal research. New York, London: Routledge.
- Rode, N., Rihter, L., Kobal, B. (2006).** Evalvacija programov v socialnem varstvu : model in postopek izvedbe. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, Inštitut RS za socialno varstvo, 2006.
- Sagadin, J. (1999).** Programska evalvacija. V: Sodobna pedagogika, 2/1999. Ljubljana, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije, str. 196-211.
- Smith, M.J. (1990).** Program evaluation in the human services. New York: Springer Publishing Company.
- Strokovne podlage (2006).** Strokovne podlage za pripravo nacionalne strategije razvoj za
- Stufflebeam, D.L., Madaus, G.F., Scriven, M. (2000).** Evaluation models: View points on educational and human services evaluation, Boston:Kluwer Nijhoff Publishing.
- Stufflebeam, D.L., Shinkfield, A.J. (2007).** Evaluation theory, models, and applications. 1st edition. San Francisco: Jossey-Bass.
- Štrajn, D. (ur.) (2000).** Evalvacija. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
URL RS, št 22, 20. 3. 1998.
- usposabljanje osebja v izobraževalnih organizacijah za odrasle za izvajanje samoevalvacije
- Vukelich, C., Christie, J. (2004).** Building a Foundation for Preschool Literacy. Effective instruction for Children's reading and Writing Development. Newark (USA): International Reading Association.
- Wagner, DA (et all) (1999).** Literacy. An international handbook. Oxford: Westview Press.
- Wasik, B. H. (2004).** Handbook of family literacy. Mahwah: L. Erlbaum Associates.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja 2007.** Uradni list RS, št. 16/2007 z dne 23. 2. 2007, <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200716&stevilka=718> .